

Isis

Ontsluierd

College -8

Petra Bolhuis
Maieutiek

Maieutiek_2024_Isis

1

1

Nieuwe verhalen over mens en natuur

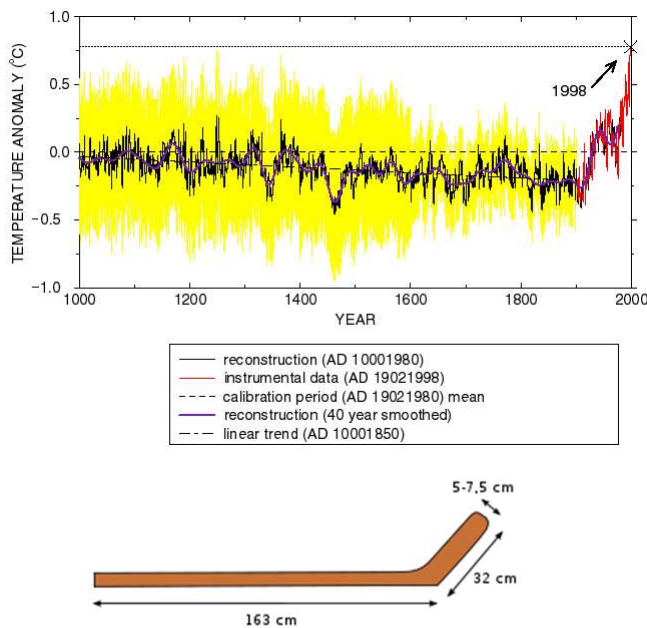

- De eerste zichtbare stap richting nieuwe verhalen, die afwijken van 'onderwerp de aarde', was de Club van Rome die in 1972 'Grenzen aan de groei' schreef.
- Maar dat nieuwe narratief vindt niet zonder meer ingang.
- De grafiek van Michael Mann in 2001 'de hockeystick' laat zien hoe de feiten liggen. Maar dan zien we hoe het narratief met deze feiten omgaat; afkeuring valt hem ten deel, men noemt het prutswerk met verouderde data. (B. 293) De suggestie dat dat vooral te maken had met betalingen van belanghebbenden laat onderbelicht dat deze kritiek er ook is als we de fossiele brandstofmagnaten weglaten. Het idee dat dieren ook empathie hebben van de Waal, of de nadruk op de samenwerking onder mensen door Margaret Mead zijn ook allemaal verdacht gemaakt. Het duurt lang voordat het narratief en het paradigma veranderen.

Maieutiek_2024_Isis

2

2

“In 1998 publiceerden Michael E. Mann, Raymond S. Bradley en Malcolm K. Hughes (MBH) een artikel[1] met de eerste kwantitatieve temperatuursreconstructie aan de hand van proxies van de eeuwen voor 1850. De studie ging terug tot 1400 en toonde aan dat de temperaturen op het einde van de 20e eeuw sterk begonnen te stijgen. In 1999 publiceerden MBH een uitbreiding van hun werk die terugging tot het jaar 1000.[2] In dit artikel stond de grafiek die, vanwege zijn overeenkomst met een IJshockeystick, de "Hockeystick" werd gedoopt door klimatoloog Jerry Mahlman van NOAA. Het Intergovernmental Panel on Climate Change, dat klimaatwetenschap samenvat, nam in 2001 de hockeystick samen met de resultaten van de reconstructies van andere onderzoekers op in het derde assessment rapport.” (bron WIKI)

Maieutiek_2024_Isis

3

3

Nieuwe verhalen in het oude narratief

- De Club van Rome, Greenpeace, Natuurmonumenten en vele andere manieren om de natuur te beschermen kunnen ontstaan binnen het oude narratief, maar vervolgens blijkt dat we een nieuw verhaal nodig hebben.
- Allerlei veranderingen versterken elkaar; veranderingen in mens- en natuurwetenschappen, AI en HI, technische mogelijkheden, al dit maakt dat veranderingen elkaar versterken. Dat draagt bij aan het ontstaan van nieuwe narratieven en wellicht een nieuw paradigma. Wat uit alles wat nu bedacht wordt beklijft is nog niet te voorspellen, dat kunnen we zien vanuit (wetenschappelijke) ontwikkelingen in het verleden.

Maieutiek_2024_Isis

4

4

Een paar lijnen van veranderingen die gaande zijn

- 8 { 1. Rechten voor de natuur
2. Bewustzijn als wel of niet aanwezig in de hele natuur, een nieuwe idee van lichaam én geest.
- 9 { 3. Eenheid die gezocht en gevonden kan worden met de natuur
4. Relaties die ontwikkeld kunnen worden met de natuur

En binnen deze vier benaderingen speelt voortdurend het onderscheid tussen Prometisch en/of Orfisch denken en handelen.

Maieutiek_2024_Isis

5

5

1-Rechten van/voor de natuur

- In Nieuw-Zeeland is de rivier Whanganui in 2017 erkend als een levende entiteit met rechten. ‘Dat was het sluitstuk van een lange juridische strijd van de Maori. Zij voelen zich letterlijk één met de rivier en zien die niet als eigendom of een verkoopbaar object. In de wet staat nu letterlijk: “I am the river – the river is me”. Ze kan nu juridisch vertegenwoordigd worden door een orgaan waarin mensen uit de regering en de Maorigemeenschap zitting hebben.’ Het zijn niet uitsluitend maar wel vaak rivieren die rechten krijgen toebedeeld; in Bangladesh bijvoorbeeld zijn alle rivieren erkend als levende wezens met een juridische status. ‘De rechten van de natuur worden soms geregeld in een formele wet, zoals in Oeganda, soms met een rechterlijke uitspraak, zoals in Colombia in rechtszaken rondom rivieren en natuurparken. In Ecuador zijn de rechten van Pachamama, letterlijk Moeder Aarde, zelfs in de grondwet verankerd.’

(bron <https://www.ivn.nl/leren-over-de-natuur/moeder-aarde-in-de-grondwet/>)

Maieutiek_2024_Isis

6

6

Natuur en recht, als rechtspersoon

- Moeten niet-menselijke entiteiten zoals zeeën, bomen en bergen ook rechten krijgen? 'Juridisch activisme' kan veel opleveren, maar heeft ook beperkingen. Laura Burgers, docent privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam, promoveerde op klimaatrechtzaken. Ze doet onderzoek naar de Urgendzaak, waarin de Hoge Raad de Nederlandse staat verplichtte meer te doen tegen de uitstoot van broeikasgassen, en de Shell-zaak, waarin Milieudefensie het oliebedrijf tot een groenere koers maant.
- Valt dat ook onder rechten van de natuur? 'Nee, hier wordt een beroep gedaan op mensenrechten, zoals het recht op leven. Dat komt in het geding bij een instabiel klimaat, zo wordt bepleit. Het gaat om het belang van mensen dus.' Niettemin is de vraag in hoeverre rechters in klimaatzaken ook de belangen van dieren, natuurgebieden en toekomstige generaties moeten meewegen. 'Zij krijgen allemaal te maken met de gevolgen van klimaatverandering. Dit denken is nu in ontwikkeling.'
- In België loopt een zaak over het klimaatbeleid mede namens 82 bomen. Die hebben nu nergens in de wet rechten, dus je moet dit zien als juridisch activisme. Dat kan veel opleveren. In Colombia oordeelde een rechter in een klimaatzaak dat het Amazonewoud eigen rechten moet krijgen.' (bron <https://www.ivn.nl/leren-over-de-natuur/moeder-aarde-in-de-grondwet/>)

Maieutiek_2024_Isis

7

7

Bruno Latour Parlement van de dingen

- **Het Parlement van de dingen (1994)** was een van de eerste concepten geschreven door een westers filosoof die rechten toekende aan de natuur en aan de dingen. Hij laat het menselijk perspectief niet los, maar voegt er aan toe dat de ons omringende zaken, dingen planten en dieren ook vertegenwoordiging moeten hebben in ons rechtssysteem.
- We hebben nu met Hadot en Blom gezien dat 'het onderwerp de aarde' meer en meer het heersende verhaal werd. Dat zien we ook in de vertegenwoordiging van dieren. Al in 1880 bij de herziening van het wetboek gaat de discussie over rechten van dieren. De meesten stemmen tegen, vooral omdat de implicatie zou zijn dat men zich zou moeten voeden met de kruiden des velds. (Dierenrechten, 2016, blz. 7)

Maieutiek_2024_Isis

8

8

2-Bewustzijn van mensen en de rest van de natuur

De wetenschappelijke consensus is ondertussen wel dat wij mensen ook natuur/lichaam/materie zijn.

Maar waar sommigen mens en natuur als intelligent zien, vinden anderen in dezelfde ontdekkingen een aanleiding om ons ook tot een (lastiger) te onderwerpen natuur te rekenen.

Vandaag de dag worden mensen in sommige theorieën opgevat als natuurlijke gedetermineerde interacties met een concept (of illusie) van identiteit en vrije wil. (Victor Lamme (2010))

Latour (1947-2022) en Gaia

- Latour leent het concept Gaia van James Lovelock en Lynn Margulis. Gaia is het geheel van alle levende en niet-levende entiteiten. Het is in zekere zin materialistisch in die zin dat er geen orde buiten dat is.
- Alle levende vormen maken hun eigen omgangsregels. De natuur wordt hiermee ook flexibel want er zijn geen natuurwetten te ontdekken, ze worden werkende weg gevormd. Dit doet m.i. meer recht aan de evolutietheorie.
- Alle levensvormen zijn vrij, omdat ze hun eigen wetten maken. Wij mensen worden teruggeplaatst tussen alle niet-mensen en zijn afhankelijk van 'hetzelfde type complexe en onderling verstrengelde gebeurtenissen'.
- Mensen hebben nu teveel invloed op handelingsvrijheid van andere levende wezens en moeten hen dat handelingsvermogen teruggeven dat ze toekomst. Dit heeft dan onvermijdelijk consequenties voor de politiek, en zo komen we bij 'het parlement der dingen'.
- Gaia en het parlement der dingen biedt ruimte om intelligentie toe te kennen aan vele levensvormen, die regels voor zichzelf opstellen en weer veranderen. Dit was lang het wilde denken en is nu (meer) geaccepteerd. Latour krijgt in 2020 de Spinozaprijs en in 2021 de Kyoto-prijs. Hij overlijdt in 2022.

Dieren die dromen

Een mooi voorbeeld van onderzoek wat nu controversieel is, is het onderzoek naar dieren die dromen.

Dromen veronderstelt een voorstellingsvermogen dat zich herinnert wat overdag gebeurt is. Die herinnering kan worden opgehaald zonder externe trigger. Het idee is dat in dromen gedrag geoefend wordt en/of dat ervaringen verwerkt worden.

Peña Guzmán schrijft dat we emoties, geheugen en zelfs fantasie nodig hebben om te dromen. Omdat dieren dromen hebben zij deze mogelijkheden hoogstwaarschijnlijk ook. Dat wordt door anderen betwijfeld, maar wel breed onderzocht. (zie het artikel op de website)

Behaviorisme

- Een lijn van invloed die niet beschreven wordt door Hadot en Blom is de lijn van het behaviorisme als overheersende theorie. Centraal in deze theorie is – net als bij Descartes- de vraag ‘Wat kan ik zeker weten?’ en het antwoord luidt; ‘Niets van wat er omgaat in mensen of dieren is rechtstreeks toegankelijk’. De wetenschap moet zich beperken tot wat we zien. (S-R) De invloed van S op R moet zo precies mogelijk in beeld gebracht worden. Persoonlijke relaties, contact met het object van onderzoek wordt beperkt tot een minimum om het zicht op S zo eenduidig mogelijk te maken.
- “Tinbergen stelt dat ‘subjectieve fenomenen niet objectief in dieren kunnen worden vastgesteld, dus is het nutteloos om deze te claimen of te ontkennen. Wat overigens leidde tot negeren en dus ontkennen hiervan.” (Dierenrechten blz. 86)
- Nu we kijken middels MRI en op celniveau zijn er nieuwe ideeën over interne processen in dieren. Taalonderzoek bij honden en katten, dromen en empathie zijn nu onderzoeksonderwerpen.

Taal en het idee van bewustzijn in de natuur

- Toby Kiers e.a. beschrijven de uitwisseling van planten, schimmels en bomen in een netwerk als een economie of zeggen 'ze drijven handel'. Dat is denk ik een terechte constatering, maar er is behalve dat ook zorg. De leeuw in het filmpje* helpt de oude leeuw niet uit eigen belang, ook niet uit lange termijn eigenbelang.
- Wij mensen helpen/zorgen. De reactie van de ander is dankbaarheid juist omdat het (soms/vaak) geen eigenbelang is (ook bij dieren). Er ontstaat wel een goed gevoel over bij degene die het doet.
- Hypothese; Aangeboren of aangeleerd is er een moraal. De beloning van moreel handelen geeft een goed zelfgevoel. Mensen voelen zich fijn als ze anderen helpen of lekker samenwerken. Dat vasthouden, koesteren en benoemen is belangrijk als aanvulling of eerder als basis voor het economisch concept.
- <https://www.youtube.com/watch?v=a5V6gdu5ih8&t=87s>

Maieutiek_2024_Isis

13

13

Interactive theorieën komen op alle wetenschapsgebieden tot stand

- Invloed van meditatie op darmbacteriën (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9896348/>)
- Hoestonderzoek <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/01/31/de-opvallende-link-tussen-chronisch-hoesten-en-andere-aandoeningen-a4188720>
- Effecten van groen of zee op onze gezondheid <https://www.naturetoday.com/intl/en/nature-reports/message/?msg=28262>

Maieutiek_2024_Isis

14

14

Verandering door onderzoek?

- 1960 onderzoek naar staatbijten bij varkens en kannibalisme bij kippen. (van Putten en Brantas) En er kwamen vreselijke verhalen over wat later de bio-industrie ging heten (**Beestenmachines** door Ruth Harrison) en daarmee kwam de kritiek op gang.
- Het tweede kabinet Kok zei in 2002: “Binnen 10 tot 20 jaar moet de veehouderij ... zijn omgebogen in de richting van het perspectief van het soorteigen gedrag. Het houderijsysteem is daarbij aangepast aan het dier in plaats van het dier aan het houderijsysteem.” en het kabinet Balkenende (IV) beloofde dat in 2022 het perspectief van dieren leidend zou zijn in de veehouderij; dat dieren hun natuurlijk gedrag moeten kunnen vertonen met ruimte en daglicht; en een einde aan ingrepen als het amputeren van biggenstaartjes.
- Maar het is nog niet zover. De wet op natuurlijk diergedrag van begin deze eeuw is nu nog in het nieuws en dus nog niet ingevoerd. ([https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2461513-onuitvoerbare-wet-dus-moet-veehouderij-dierenwelzijn-in-convenant-regelen.](https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2461513-onuitvoerbare-wet-dus-moet-veehouderij-dierenwelzijn-in-convenant-regelen))